

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Fredrik Ekholm

Automatisk straffrihet på idrottsplanen? - En rättshistorisk analys av sport och samtycke

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Elisabeth Ståhl

Termin: HT 15

Innehållsförteckning

SUMMARY	3
SAMMANFATTNING	4
FÖRKORTNINGAR	5
1. INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställningar och avgränsningar	7
1.4 Metod och material	7
1.5 Forskningsläge	8
1.6 Disposition	8
2. BROTT OCH ANSVAR	9
2.1 Brotts och straff	9
2.2 Rättfärdigande omständigheter	9
3. SAMTYCKE SOM ANSVARFRIHETSGRUND	11
3.1 Införandeprocessen i lag	11
3.1.1 1923 års betänkande	11
3.1.2 1953 års betänkande	12
3.1.3 1988 års slutbetänkande	13
3.1.4 1993/94 års straffrättsliga proposition	14
3.2 Förutsättningar för ett giltigt samtycke	15
3.2.1 Praxis – Våld i samhället	16
3.3 Samtycke och sport	18
3.3.1 Social adekvans	20
3.3.2 Praxis – Våld vid idrottsutövande	20
4. ANALYS & SLUTSATS	22
4.1 Samtyckets utveckling	22
4.2 Samtyckets gränsdragning vid idrottsvåld	23
4.3 Slutsats	25
5. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	27

Summary

The discussion about whether the individuals right of self-determination shall be absolute or not in todays society is highly in questioned. Especially in the world of sport where several physical sports every so often can render in severe injury for the athletes. Some of the injuries are self-inflicted or followed by an ordinary outright physical contact and some has followed from an unregulated incident. Hereby, a question has occurred about where the boundary actually runs for something that happens at the playfield without onset of criminal liability? How long does the consent extends in the sports sphere?

Furthermore, in this paper a debate about consent and its development during the 20th century and up to the current Swedish law is coherent. Similarities and differences between the different proposals have been highlighted. The six different conditions that must be present if a valid consent at all shall be able to lead to the discharge will be closely discussed.

Concerning violence on the area of sport, the different sport federations strive to by themselves manage what is happening and to punish transgressions through their own regulations. In some sports, violence is a natural part of the exercise. If this should be removed, many sports would disappear with it. Violence between athletes constitute a criminal special case where more violence than normal remains allowed. Some of the actions that are happening in the context of sporting activities can by juridical argumentation be given criminal liability. Other actions can be significantly more difficult to motive for criminal liability. Case law has been used to give the reader an understanding for how the court actually assesses in cases about however consent may exist or how long its scope of protection extends in different situations.

Violence that takes place in a different part of the field than the game, will meet a greater risk of prosecution and conviction. The violence is now more widespread in sport than earlier and the community has had to adapt to this level. A clear distinction cannot be found, but an assessment of each sport itself needs to be done.

Sammanfattning

Diskussionen kring huruvida individens självbestämmanderätt bör vara absolut eller inte är i dagens samhälle högst aktuell. Framför allt i den idrottsliga världen där flertalet idrotter inom kontaktsport allt som oftast kan resultera i svårare skador för utövarna. Vissa skador är självförvållande eller följt av en vanlig regelrätt närkamp medan andra är följden av en regelvidrig incident. Det har härigenom uppstått en fråga var gränsen egentligen går för något som sker på en idrottsplan utan inträdande av straffansvar? Hur långt sträcker sig samtycket inom idrottssfären?

I denna uppsats avhandlas hur samtycket har utvecklats under 1900-talet och fram till gällande svensk rätt. Likheter och skillnader mellan förslagen på ny lagstiftning kommer belysas. De sex olika förutsättningarna för att ett giltigt samtycke över huvud taget skall kunna leda till ansvarsfrihet i dagens samhälle kommer diskuteras närmre.

Vad gäller våld på sportens område strävar de olika idrottsförbunden att själva få hantera det som sker och bestraffa övertramp genom sitt eget regelverk. Inom vissa sporter är våld en naturlig del av utövandet och skulle detta tas bort, skulle även många idrotter följa med beslutet ner i sank. Våld mellan idrottsutövare utgör ett straffrättsligt specialfall där mer våld än normalt alltså är tillåtet. En del av de gärningar som sker inom ramen för idrottslig verksamhet kan genom juridisk argumentation, ges straffrättsligt ansvarsfrihet. Vid andra handlingar kan det vara betydligt svårare att motivera ansvarsfrihet. Praxis har använts för att ge läsaren en förståelse för hur domstolen faktiskt bedömer i fall kring huruvida samtycke föreligger och hur långt dess skyddsomfång sträcker sig i olika situationer.

Våld som sker på en annan del av planen än där spelet befunnit sig löper större risk till åtal och fällande dom. Våldet är idag mer utbrett inom idrotten än vad som tidigare varit fallet och samhället har fått anpassa sig till denna nivå. En klar gränsdragning går inte att finna, utan en bedömning av varje sport för sig måste göras.

Förkortningar

BrB	Brottsbalken
f.	Följande sida
ff.	Flera sidor följande
FB	Föräldrabalken
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätt
HR	Häradsrätt (motsvarande tingsrätt)
NJA	Nytt juridiskt arkiv
PolisL	Polislagen
Prop.	Proposition
RH	Rättsfall från hovrätterna
SFS	Svensk författningssamling
SOU	Statens offentliga utredningar
TR	Tingsrätt

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Mars 2015. Det var under uppvärmningen till en ishockeymatch som en spelare tar sats och kommer upp bakom motståndarspelaren och med klubban som tillhygge hugger densamma hårt över vaden. Föreningen som den utsatte spelaren tillhörde bestämde sig för att polisanmäla händelsen då det måste finnas gränser för vad som är acceptabelt att göra i idrottsliga sammanhang. Speciellt då händelsen skett utanför matchsituation. Händelsen fick mycket uppmärksamhet i media och skapade ånyo betydande diskussioner bland det svenska folket om vart den acceptabla gränsen borde dras på en idrottsplan. Åsikterna var vitt skilda. Emellertid lade så småningom Helsingborgs domstol ned ärendet och den misstänkte spelaren slapp åtal. Däremot dömdes han till den längsta avstängningen i svensk elitishockeys historia, tio och en halv månad.¹

Från idrottens håll hörs ofta ståndpunkten att juridik och idrott inte skall beblandas. Idrotten har sina egna regler som är anpassade till spelets idé. De har även ett eget sanktionssystem om någon deltagare skulle överskrida de befintliga reglerna. Detta finner de olika idrottsförbunden vara mer än tillräckligt. Men det finns ingen generell regel som säger att idrotten skall vara undantaget samhällets lagar. Snarare är det som så att brottsbalkens (BrB) bestämmelser gäller överallt i samhället, även på idrottens arena. Trots detta är det mer regel än undantag att våldet på en idrottsplan inte åtalas. Det är händelser som denna, som givit mig inspirationen till att få en större förståelse till varför grova övertramp inom idrotten så sällan leder till åtal idag och om det alltid har varit så.

1.2 Syfte

Syftet med denna framställning är att utreda om den svenska straffrätten har någon gränsdragning för situationer där människor själva väljer att utsättas eller riskerar att utsättas för våld som utövas inom idrottsliga sammanhang. Vidare är tanken att få reda på hur långt samtycke som ansvarsfrihetsgrund sträcker sig på idrottsplanen och se hur synen på samtycket i lagstiftningen och mot sporten utvecklats under 1900-talet och fram till idag.

¹ Johanneshov den 15 april 2015 Ärendenr: 172-14/15.

1.3 Frågeställningar och avgränsningar

De frågor som preciserar mitt problemområde är följande:

1. Hur har synen på samtycke ändrats i Sverige under 1900-talet och fram till idag?
2. Har synen på samtycke inom sporten förändrats något under denna tidsepok?
3. Vart går gränsen för vad en individ är berättigad att samtycka till när denne befinner sig inom sportens arena?

Samtycke, ansvarsfrihetsgrunder och social adekvans kan diskuteras vid flera olika typer av gärningar. Jag har emellertid valt att inrikta mig på de situationer då människor själva väljer att bli utsatta för våld eller risk för våld i form av sportsliga aktiviteter. Fokus ligger således framför allt på ansvarsfrihetsgrunden i 24 kap. 7 § BrB där samtycke stadgas. Avgränsat från denna uppsats är således samtycke vid sexualbrott enligt 6 kap. BrB, åtgärder vid hälso- och sjukvård eller samtycke som ansvarsfrihetsgrund vid brott såsom förtal eller frihetsberövande. Inte heller de fall där vårdnadshavare lämnar samtycke å sina barns vägnar kommer beröras närmare i min framställning.

1.4 Metod och material

Då uppsatsen framför allt har två väldigt betydande delar har metodvalet styrts å dess vägnar. Vad gäller införandeprocessen av samtycket i lag har en rättshistorisk metod använts för att studera förändringar över tiden. När det sedan kommer till hur samtycket idag ställs upp och tolkas som gällande rätt i samhället och idrottsvärlden har istället en rättsdogmatisk metod använts. Vid uppsatsen avrundande kommer dessa två metoder att samarbeta för att kunna besvara mina frågeställningar om huruvida det finns en gräns för hur mycket våld en individ kan samtycka till på en idrottsplan och hur denna gränsdragning utvecklats i Sverige under 1900-talet fram till idag.

Boken ”Kriminalrättens grunder” har tillsammans med förarbeten utgjort grunden i teoridelen. Genom att analysera lagtext, praxis, doktrin och förarbeten är min förhoppning att kunna ge en korrekt bild av både den nuvarande rätten som på dess utveckling under 1900-talet. I analysdelen har förarbetena och praxis haft störst

påverkan för att leda mig till ett svar på mina frågeställningar. Arbetet skrivs ur ett rättskritiskt perspektiv.

1.5 Forskningsläge

Precis som med samhället i övrigt har den tekniska utvecklingen haft en stor betydelse för idrottens frammarsch i dess internationalisering och kommersialisering. Detta har i sin tur lett till att juridikens betydelse för idrotten har ökat och lett till det nya rättsområdet idrottsjuridik. I Sverige har rättsområdet ännu inte vuxit sig så stort och forskningen hålls på en relativt låg nivå till skillnad från exempelvis USA där området ofta behandlas under de juridiska utbildningarnas gång. Idrottsjuridik är ett ämne av relativt bred karaktär. Ämnet som sådant finns numera att läsa både på Malmö Högskola samt vid den juridiska fakulteten vid Umeå Universitet. Ämnet är alltså på möjlig frammarsch, men det går än så länge alldeles för långsamt.

1.6 Disposition

Kapitel 2 behandlar brott och ansvar. Där inleds uppsatsen med ett tydliggörande kring vad definitionen av brott- och straffbegreppet är enligt gällande rätt. Från detta kommer sedan de olika ansvarsfrihetsgrunderna behandlas kortfattat för att läsaren skall få en förståelse kring vad ansvarsfrihet innebär.

Kapitel 3 behandlar samtycke som ansvarsfrihetsgrund. Inledningsvis kommer läsaren ges en historisk inblick i hur diskussionen fortlöpte kring samtyckets införande i lag under 1900-talet. Denna historiska genomgång kommer sedan följas av en granskning av de förutsättningar som krävs för att ett lämnat samtycke skall vara ett giltigt sådant. Vad sedan samtyckets påverkan inom sportens arena beträffar, kommer detta att belysas under andra halvan av detta kapitel. Stämmer devisen att den som är med i leken får leken tåla? Häri beskrivs synen på hur samtycket och sporten tillsammans fungerar och hur rättspraxis ser ut på området.

I kapitel 4 analyseras resultatet av undersökningen. Särskilt fokus ligger på samtyckets gränsdragning inom idrottsvärlden och hur synen på samtycke utvecklats under 1900-talet fram till idag.

2. Brott och ansvar

2.1 Brott och straff

Brott och straff är två parametrar som existerar i alla samhällen runt om i världen, om än i olika former. Den svenska straffrätten arbetar kontinuerligt med frågor om vad som är att beakta som skuld och ansvar i dagens samhälle. Brottsbegreppet stadgas i 1 kap. 1 § BrB och lyder:

”Brott är en gärning som är beskriven i denna balk eller i annan lag eller författning och för vilken straff som sägs nedan är föreskrivet.”

Från en mer allmän synvinkel är den enkla uppfattningen om brott att en person bryter mot regler uppsatta av samhället. Mot detta brytande av regler ses sedan straffet som en naturlig påföljd med en förhoppning om en avskräckande verkan från liknande fadäser i framtiden.² Straffbegreppet stadgas i 1 kap. 3 § BrB och lyder:

”Med påföljd för brott förstås i denna balk straffen böter och fängelse samt villkorlig dom, skyddstillsyn och överlämnande till särskild vård.”

Det är samhällsutvecklingen som i mångt och mycket lett till hur brottskatalogen ser ut idag. Emellertid är det dessvärre i det stora hela ej möjligt att dra en klar linje mellan vad som är att se som en straffbelagd gärning och vad som ej är att se som sådan. Det är dock viktigt att poängtera att bara för att en lagbestämmelse har ett straff bundet till sig så innebär det per automatik inte att en brottslig gärning har begåtts. För att en handling skall ses som brottslig är det även av betydelse att ingen av de objektiva ansvarsfrihetsgrunderna som stadgas i 24 kap. BrB föreligger.³

2.2 Rättfärdigande omständigheter

Ansvarsfrihet är ett begrepp av den betydelsen att en del handlingar, som i normalfallet faller in under brott, under vissa omständigheter inte gör så. För att ansvar skall uppstå för en handling krävs det för det första att en skada har orsakats av någon annan än den skadelidande samt att den handlingen som orsakat skadan på något vis avviker från vad som är att se som brukligt i det specifika fallet. Vidare förutsätts att skadevällaren skall ha haft viss insikt om riskerna som sitt handlande kunnat medföra. Samtidigt finns vissa handlingar som helt utesluter ansvar av den enkla anledning att det får anses som godtagbart att handlingen vidtas. Exempel på

² Asp, Petter m.fl.: *Kriminalrättens grunder*, Uppsala 2013, s. 15.

³ Nationalencyklopedin, *Brott*, (2015-11-30).

sådana rättfärdigande omständigheter som kan föranleda ansvarsfrihet är nödvärn, nöd, tjänsteplikt och samtycke. Dessa ansvarsfrihetsgrunder stadgas i 24 kap. BrB och i PolisL. Reglerna om ansvarsfrihet i dessa lagar är tillämpliga över hela straffrätten men de har sin största betydelse vid förmögenhetsbrotten och brott mot person.⁴ Nedan skall några rättfärdigande omständigheter endast belysas i korthet för att ge en vidare förståelse för begreppets innebörd. Ansvarsfrihetsgrunden samtycke kommer emellertid belysas mer djupgående i kapitel 3 och framåt.

En rättfärdigande omständighet som oftast aktualiseras i samband med självförsvar är ansvarsfrihetsgrunden nödvärn. Enligt lagbestämmelsen är en i vanligtvis straffbelagd handling acceptabel om den företas i en nödvärnssituation, så länge den inte är uppenbart oförsvarlig. Nödvärn föreligger när det förekommer hot mot någon persons liv eller hälsa, om någon olovligen försöker ta sig in i en bostad eller vägrar att lämna någons bostad vid tillsägelse.⁵

En ytterligare sådan rättfärdigande omständighet är nöd. Det är en straffbelagd gärning som förövas i vissa fall av nöd, tillåten under förutsättning att den inte är oförsvarlig. Nöd föreligger när hot förekommer mot *”liv, hälsa, egendom, eller något annat av rättsordningen viktigt skyddat intresse”*.⁶ Försvarliga åtgärder som vidtas i syfte att skydda ett sådant intresse är inte straffbara, även om straff hade förelegat för det fall sådant hot inte hade förekommit.

Så länge en straffbelagd gärning ej är förövad med brott och denna gärning är utförd på order av den vars lydnad gärningsmannen står om denne *”med hänsyn till lydnadsförhållandets art, gärningens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt har att lyda ordern”*.⁷ Ett typiskt exempel på ett lydnadsförhållande av denna kaliber är i militära förhållanden.

⁴ Asp, Petter m.fl. 2013, s. 208ff.

⁵ Brottsbalken 24 kap. 1 §.

⁶ Brottsbalken 24 kap. 4 §.

⁷ Asp, Petter m.fl. 2013, s. 236f.; Brottsbalken 24 kap. 8 §.

3. Samtycke

Samtycke infördes i brottsbalken den 1 juli 1994 som en kodifiering av vad som tidigare ansetts ha gällt utan lagstöd.⁸ Den bakomliggande idén kring samtyckets ansvarsbefriande effekt är att var och en som utgångspunkt har den egna bestämmanderätten över sina intressen. Om någon avsäger sig dessa intressen i en viss situation genom att lämna samtycke till att utsättas för en i vanligt fall straffbelagd gärning, då har staten i praktiken inte längre något skäl att värna dem. Om än inom vissa ramar.⁹

3.1 Införandeprocessen i lag

Det är mycket troligt att ett samtycke från målsäganden genom historien tillmätts en viss betydelse vid en straffansvarsbedömning, även om det må ha varierat kraftigt. Vid en tillbakablick i tiden kan samtyckets ansvarsbefriande verkan spåras ända till den romerska rätten. Där uttrycktes en princip "*volenti non fit iniuria*", vilken betyder att "*den samtyckande sker ingen orätt*".¹⁰ Oaktat dess historiska existens är det först under 1900-talet som frågan om samtycke aktualiseras på lagstiftningsnivå i Sverige och närmare bestämt i lagförslaget till en ny Strafflag år 1923.¹¹

3.1.1 1923 års betänkande

Spörsmålet om samtycke var under denna period en av de mest kontroversiella frågorna inom straffrätten. Ur diskussionen från lagförslaget framkom ståndpunkten att det föll sig naturligt att vid ett betydande antal fall borde samtycket utesluta brottslighet. Lagförslaget framhöll här även att bestämmelsens verkan endast var aktuell i de fall då samtycket förelåg med giltiga grunder. Ett avgörande av denna bedömning skulle innefatta en undersökning av den samtyckandes rättsliga handlingsförmåga, formen för hur samtycket har lämnats samt hur en återkallelse av ett en gång lämnat samtycke borde gå tillväga.¹²

För att ett giltigt samtycke skulle föreligga var det först och främst frågan om det lämnats frivilligt av den individ som blev utsatt för den brottsliga gärningen. Denna

⁸ SFS 1994:458.

⁹ Jareborg, Nils: *Straffrättens ansvarslära*, Uppsala 1994, s. 171.

¹⁰ Jareborg, Nils, 1994, s. 172; Asp, Petter m.fl. 2013, s. 226.

¹¹ SOU 1923:9 s. 139.

¹² SOU 1923:9 s. 140ff.

person skulle då ock *”insett såväl arten som graden av den fara, handlingen innefattade”*.¹³ Medgivandet skulle föreligga vid tidpunkten för handlingen. Ett i efterhand lämnat godkännande medförde inte ansvarsfrihet. Återkallelse ansågs vara giltigt så länge det inte var främmande för den andre parten.¹⁴

Lagförslaget ansåg att uteslutande av brottslighet på grund av samtycke skulle vara mer regel än undantag. Kommittén ansåg att det är mer sällan som ett intresse kan betraktas vara av ett sådant otvivelaktigt slag att det skulle skyddas mot en gärning som en person, utan yttre påtryckningar, ville utsätta sig själv för. Nyckeln i betänkandet från år 1923 var att samtycket hade effekten att den förmådde utesluta straff. Om lagen i vissa fall sade annorledes, som den gjorde vid svår misshandel och dödande, så skulle samtyckets verkan som ansvarsfrihetsgrundande utebli.

Fortsättningsvis tog förslaget upp att ansvarsfrihet endast kunde föreligga för den person *”vars rätt eljest skulle kränkas genom gärningen”*.¹⁵ Det stod alltså klart att ett samtycke som lämnats av en person inte kunde utesluta brott mot allmänheten då ett sådant brott var riktat mot flera personer. Dessa personer har egna intressen som skulle tillvaratas, intressen som inte kan styras av en annan individ. Förslaget ledde inte till lagstiftning.¹⁶

3.1.2 1953 års betänkande

Ett nytt försök att lagstifta samtycke gjordes år 1953. Det föreslogs då att samtycket var aktuellt vid brott mot enskild person allena. Samtidigt stod det även här klart att en enskild persons samtycke ej kunde utesluta brott mot allmänheten. Vad gällde samtyckets verkan hade den störst betydelse vid brotten misshandel och dråp. Gränsdragningen för samtyckets aktualitet låg i förslaget mellan ringa och svår misshandel. Boxning nämndes där som ett exempel på när deltagarna medvetet utsätter sig för en grövre form av kroppsligt våld. Denna typ av våld ansågs skyddat av samtycket så länge som deltagarna höll sig inom boxningens egna regelverk. Våld med mer allvarliga följder ansågs även utesluta straffbarhet på grund av avsaknaden av ett subjektivt rekvisit.¹⁷ Dödande med samtycke ansågs ej vara godtagbart enligt,

¹³ SOU 1923:9 s. 146.

¹⁴ SOU 1923:9 s. 150.

¹⁵ SOU 1923:9 s. 142.

¹⁶ SOU 1923:9 s. 142f.

¹⁷ SOU 1953:14 s. 144.

på den tiden, gällande rätt.¹⁸ Lagförslagskommittén var ändock med viss betänklighet delad kring huruvida straffrihet skulle kunna vara tillämpligt även i sådant fall, då i exceptionella undantagsfall.¹⁹

Det avgörande för straffets eventuella nedsättande eller bortfall menade förslaget var en bedömning av faktorerna ”*gärningens art, bevekelsegrunderna och omständigheterna i övrigt*”.²⁰ När det gällde situationer utöver misshandel och dråp skulle det vara rättstillämparens uppgift att bedöma samtyckets verkan utifrån ”*varje särskild brottstyp*”.²¹

Vad förutsättningarna för ett giltigt samtycke beträffar, framgick att det som ställdes upp i 1923 års förslag även skulle följas i 1953 års förslag, men inte införas i lag. Samtycket var giltigt för den person som lämnat medgivandet så länge det avgivits frivilligt. Likaledes skulle samtycket föreligga under handlingens gång. Ett i efterhand lämnat samtycke var ej giltigt. Slutligen ansågs det vara möjligt att återkalla ett tidigare givet samtycke så länge som gärningsmannen fick vetskap om detta.²²

3.1.3 1988 års slutbetänkande

I slutet på 1980-talet var samtycket som ansvarsfrihetsgrund alltså inte lagreglerad. Det ledde till ytterligare ett betänkande. Här föreslogs en regel som skulle införas i 24 kap. 8 § BrB. Den syftade till att lagfästa gällande rätt så som den redan formats i doktrin och praxis. Förslaget framhöll de förutsättningar som var tvungna att vara uppfyllda för att samtycket skulle kunna betraktas som ansvarsfrihetsgrundande. Av stor vikt var att själva samtycket avgivits vid tidpunkten för handlingen eller att det förelåg under hela händelseförloppet, om detta var att se som utdraget i tid. Samtidigt skulle det kunna återkallas när som helst under handlingen. För att ett giltigt medgivande skulle ligga för handen krävdes enligt betänkandet vidare att det var lämnat frivilligt, allvarligt menat, lämnat med full förståelse över samtyckets innebörd samt att personen i fråga hade rättigheten att råda över intresset. Härmed

¹⁸ SOU 1953:14 s. 145.

¹⁹ SOU 1953:14 s. 147.

²⁰ SOU 1953:14 s. 146.

²¹ SOU 1953:14 s. 146.

²² SOU 1953:14 s. 147f.

anslöt lagförslaget även till den doktrin som vid den tiden fanns på området. Det var av yttersta vikt att gärningen var försvarlig. Samtycke som i efterhand godkändes var ej att se som ett giltigt samtycke. Slutligen kom lagberedningen fram till att gränsen för samtycket skulle gå mellan ringa och normalgraden av misshandel.²³

3.1.4 1993/94 års straffrättsliga proposition

Slutbetänkandet från 1988 kom så småningom att mynna ut i en proposition. Här gjordes ett förslag att bestämmelsen om samtycke skulle införas i 24 kap. 7 § BrB. I det stora hela var propositionen inne på samma linje som föreslagits i 1988 års betänkande.²⁴ Däremot skiljde det sig på punkten om ansvarsbefriande verkan vid uppsåtligt dödande, som betänkandet medgav. Visserligen skulle det endast gälla vid exceptionella situationer, som när den samtyckandes vilja var att försvinna från världen men själv hade nästintill obefintliga möjligheter att genomföra sin inre vilja. Men regeringen motsatte sig denna ståndpunkt klart i propositionen samtidigt som de hänvisade till reglerna i 29 kap. BrB där det bl.a. stadgas om mildrat straffvärde vid stark mänsklig medkänsla vilka de ansåg var tillfredsställande på området. De såg handlingarna som alltför allvarliga för att samtycke skulle kunna föreligga i ett sådant fall. I övrigt stämde propositionens förslag överens med betänkandet att gränsen vid ansvarsbefriande samtycke skulle dras vid ringa och normalgraden av misshandel. När det kom till ansvarsfrihet vid grov misshandel och uppsåtligt dödande uteslöt förslaget att ansvarsfrihet kunde föreligga. Däremot kunde i vissa fall, vid normalgraden av misshandel, samtycke leda till ansvarsfrihet om gärningens syfte var godtagbart.²⁵

Den slutliga bestämmelsen kom att införas i 24 kap. 7 § BrB genom en lagändring år 1994.²⁶ Samtycke innebär som sagts ovan att en gärning som i juridisk mening i vanligt fall skulle ha varit straffbar, kan medföra ansvarsfrihet genom just det faktum att parterna agerat i samtycke. Samtyckesbestämmelsen lyder:

”En gärning som någon begår med samtycke från den mot vilken den riktas utgör brott endast om gärningen, med hänsyn till den skada, kränkning eller fara som den medför, dess syfte och övriga omständigheter, är oförsvarlig. (Lag 1994:458)”.

²³ SOU 1988:7 s. 105ff.

²⁴ Prop. 1993/94:130 s. 37ff.

²⁵ Prop. 1993/94:130 s. 42f.

²⁶ SFS 1994:458.

Begreppet samtycke används i allmänt språkbruk synonymt med bland annat medgivande. Samtycke innebär med andra ord att en person har en positiv inställning till någon annans handlande.

3.2 Förutsättningar för ett giltigt samtycke

För att ett giltigt samtycke skall ligga för handen ställs sex kriterier upp som samtliga måste vara uppfyllda:

1. Först och främst fordras att den som gärningen riktar sig mot har givit sitt samtycke för gärningens genomförande.²⁷ Samtycket kan lämnas i olika former så som ord, gester och konkludent handlande men även ett inre samtycke, som inte har uttryckts utåt sett, kan i straffrätten ses som acceptabelt. Ett lämnat samtycke är aldrig obegränsat, samtycket avser alltid något specifikt.²⁸
2. Detta medgivande skall föreligga vid tidpunkten då gärningen försiggår och inte förändras under gärningens utförande.²⁹ Ett återkallande av samtycke är möjligt så länge gärningsmannen får reda på detta. Samtycke som lämnats i efterhand godtas emellertid ej. Det kan däremot leda till exempelvis en utebliven anmälan vilken i slutändan ändå kan få betydelse.³⁰
3. När det kommer till personen ifråga som har lämnat samtycket skall denne vara rättmätig att förfoga över det ifrågavarande intresset.³¹ Utgångspunkten är att ingen har rätt att bestämma över någon annan än sig själv. Emellertid finns det undantagssituationer där vårdnadshavare kan samtycka till vissa handlingar vilka annars skulle kunna vara brott mot barn. Detta undantag behandlas i NJA 1997 s. 636 som handlar om omskärelse av pojkar efter begäran av deras vårdnadshavare.
4. Det är av yttersta vikt att den samtyckande individen skall vara kapabel till att förstå andemeningen av sitt medgivande. Detta är en bedömning som får göras från person till person. Klart är dock att personen måste påvisa en viss mognad och korrekt verklighetsuppfattning.³²

²⁷ Jareborg, Nils, 1994, s.172f.

²⁸ Asp, Petter m.fl. 2013, s. 227f.

²⁹ Prop. 1993:94/130 s. 39.

³⁰ Jareborg, Nils, 1994, s. 172; Asp, Petter m.fl. 2013, s. 229.

³¹ Prop. 1993/94:130 s. 39.

³² Jareborg, Nils, 1994, s. 173; Asp, Petter m.fl. 2013, s. 229f.

5. Den femte förutsättningen klargör det faktum att samtycket måste ha lämnats frivilligt och inte förekommit under någon form av fysiskt eller psykiskt tvång. Vem det är som har utövat tvånget saknar betydelse. Samtycket skall ha lämnats med *”insikt om relevanta förhållanden”*.³³

6. Slutligen krävs det att samtycket har varit allvarligt menat, vilket innebär att det inte förekommit som ett skämt eller ett skenbart samtycke.³⁴

Om dessa förutsättningar är uppfyllda är således också rekvisitet *”en gärning som någon begår med samtycke från den mot vilken den riktas”* uppfyllt. Som alltid finns det emellertid en del svårigheter i den enskilda bedömningen som kan föreligga men utgångspunkten är densamma i alla bedömningar.³⁵

När det gäller tolkningen av bestämmelsen sägs i förarbetena att gränsen för ett samtyckes ansvarsbefriande verkan vid uppsåtligt tillfogande av kroppsskada borde dras som gränsen mellan ringa misshandel och misshandel av normalgraden. Regeln är inte avsedd att ge utrymme för att samtycke till grov misshandel eller uppsåtligt dödande i något fall skall leda till ansvarsfrihet.³⁶

3.2.1 Praxis – Våld i samhället

NJA 1993 s. 553. Det var under en av skoldagens obligatoriska raster som bråk uppstod. Inledningsvis hade killarna på skoj bråkat med varandra. Leken övergick dock i att A knuffade B som olyckligt trillade mot en vägg och gjorde illa sin rygg. B gick då fram och började knuffa A som besvarade knuffarna. I slutändan hade han även sparkat mot B:s smalben samtidigt som han yttrade *”Kom igen, slå mig då!”*. B slog då tre slag vilket ett av slagen oturligt träffade A i huvudet. A förlorade då medvetandet.

B åtalades för misshandel, men även då HD fann att agerandet uppfyllt rekvisiten för misshandel lämnades åtalet utan bifall. Vid fråga om samtycke konstaterade HD följande: *”När två ungdomar inlåter sig i bråk med varandra följer därav att båda är inställda på att ofreda den andre och i någon utsträckning tillfoga varandra*

³³ Prop. 1993/94:130, s. 39.

³⁴ Asp, Petter m.fl. 2013, s. 230.

³⁵ Asp, Petter m.fl. 2013, s. 247ff.

³⁶ Prop. 1993/94:130 s. 37 ff.; SOU 2003:024 s. 77.

smärta och ringare övergående skador, t.ex. i form av blåmärke och mindre svullnader. Så länge bråket eller slagsmålet hålls på den nivån, får det anses ligga i situationen som sådan att det inte kan bli fråga om ansvar för ofredande eller misshandelsbrott. Att det förhåller sig så beror på den allmänna straffrättsliga grundsatsen om samtyckets ansvarsbefriande verkan.”³⁷

NJA 1999 s. 460. Två personer anlände med taxi. A hoppade ut medan hans vän skulle fortsätta färden. Då kom en utomstående kille (B) fram till taxibilen och förhörde sig om denna var tillgänglig. Ordväxling mellan A och B uppstod. Taxichauffören skiljde de två åt. När A sedan skulle passera taxikön fick han syn på B som spottade på marken framför A. Detta upprörde A som då undrade vad B egentligen höll på med. B gick då till fysisk attack mot A och slog mot dennes huvud. A hann emellertid undvika slaget till följd av att han sedan omedelbart slog tillbaka. A träffade varpå B fick två tänder utslagna.

A åtalades för misshandel, men domstolen ogillade åtalet. Ansvarsfriheten förelåg här emellertid inte på grund av samtycke. Däremot ansågs nödvärnsrätten föreligga i det aktuella fallet. HD konstaterade här att:

”Av den omständigheten att någon riktar våld mot en annan person kan emellertid inte den slutsatsen dras att han också accepterat att bemötas med våld.

Undantagsvis kan omständigheterna vara sådana att det får anses framgå att två personer som inlåter sig i bråk båda varit så inställda på att ofreda den andre och i någon utsträckning tillfoga varandra smärta och ringare övergående skador att gärningar som ligger inom denna ram är undantagna från ansvar på grund av samtycke. En sådan bedömning gjorde HD i NJA 1993 s. 553 där det var fråga om två skolungdomar som, på lek, börjat bråka med varandra under en rast.”³⁸

HD sade vidare:

”Omständigheterna i det aktuella fallet skiljer sig emellertid i hög grad från det nu aktuella. Att två för varandra okända personer ger sig in i häftig ordväxling under sådana omständigheter som här skett kan inte i sig, även om bägge vid händelsen

³⁷ NJA 1993 s. 553, s. 555.

³⁸ NJA 1999 s. 460, s. 463.

var unga, anses innebära något ömsesidigt medgivande till att den andra också skulle få gå över till direkta handgripligheter.”³⁹

3.3 Samtycke och sport

”Den som är med i leken får leken tåla” är med största sannolikhet ett uttryck de flesta har fått höra under sin uppväxt på skolgården eller i kompisgängen här i Sverige. Denna princip har sedan förföljt de som tagit steget in på sportens olika arenor och lagt en oskriven grund för vad det är som gäller när man är med och tävlar. Därutöver har både förbunden och utövarna allt som oftast haft den uttryckliga åstundan om att själva få handha den idrottsliga verksamheten utan extern inblandning.⁴⁰

Skador är som bekant vanliga inom sportvärlden, i vissa sporter mer än andra. När man spelar ishockey kan man ha otur att få en klubba upp i ansiktstrakten som skadar synen, i fotboll kan följden av en närkamp vara att man blir fälld och skadar ett ledband i knäet. Det finns många olika situationer som kan uppstå beroende på vilken sporten är som utövas. Inom idrotten är kravet för aktsamhet lägre än det normalt anses vara i samhället. Anledningen till det är just den att idrottsutövarna måste anses ha samtyckt till spelets regler och de risker som det medför i form av exempelvis skador.⁴¹ Däremot motiverar samtycket inte ensamt ansvarsfrihet. Här är även skaderiskens storlek och skadans art av betydelse. En av de viktigaste anledningarna till att ett visst risktagande är accepterat och inte bör beläggas med brottsligt ansvar är den att sportutövning är en nyttig sysselsättning för människan och därför inte bör hindras så länge man håller sig inom spelets regler.⁴²

Våldet och skador varierar som sagts ovan från idrott till idrott. I idrotter som till exempel fotboll, handboll och ishockey är kroppsskada ofta oavsiktligt och står i strid med spelets regler. När vi istället ser på idrotter som boxning, brottning och annan kampsport är själva idén med hela sporten en viss mängd av uppsåtlig misshandel. Det är framför allt i idrottsgrenar där fysisk kontakt mellan deltagarna är

³⁹ NJA 1999 s. 460, s. 463f.

⁴⁰ SOU 2008:59 s. 146ff.

⁴¹ Bengtsson, Bertil: *Skadestånd vid sport, lek och sällskapsliv*, Stockholm 1962, s. 80ff.

⁴² Agell, Anders: *Samtycke och risktagande*, Stockholm 1962, s. 135ff.

en del av spelet som samtyckets aktualitet i form av accepterat angrepp mot den egna personen är av intresse. Många av de aktioner som förekommer på idrottsplanen uppfyller rekvisiten för misshandel, ofredande och olaga tvång. Skulle liknande aktioner äga rum på privatlivets område hade de med stor sannolikhet i många fall lett till åtal.⁴³ Men vad idrotterna har gemensamt oavsett vilken, det är att straffrättsliga sanktioner sällan aktualiseras för sådant våld. Idrottare åtnjuter i slutändan en viss straffrättslig immunitet som är mer långtgående än vad som i allmänhet accepteras enbart på grund av samtycke.⁴⁴

I många sporter menade regeringen att det är oundvikligt att deltagarna utsätts för ett visst mått av både avsiktligt och oavsiktligt våld under stridens hetta, exempelvis inom ishockeyn. I boxning utgör till och med uppsåtlig misshandel det centrala momentet i sporten. Regeringen anförde vidare att det i de flesta sporter, som innefattar handgripligt beteende, finns regler som har karaktär av säkerhetsföreskrifter. Enligt regeringen torde bedömningen kunna utgå från att den som följer dessa föreskrifter inte skall fällas till ansvar för brott, även om förfarandet i och för sig ryms under ett straffstadgande. Men inte heller om dessa regler överträds är det säkert att ansvar skall inträda. Regeringen menar att det finns sporter som allmänt bedrivs på ett sådant sätt att regelöverträdelser, som ibland leder till personskada är oundvikliga. Exempelvis ishockey, fotboll, handboll, bandy och rugby. Den som frivilligt deltar i sporter av denna typ är medveten om skaderisken. Detta innebär inte att man generellt kan säga att han eller hon godtar skadan i det enskilda fallet. Att använda samtycke som grund för ansvarsfrihet är därför enligt regeringen inte möjligt i alla situationer.⁴⁵

När man frivilligt deltar i idrottslig verksamhet antas man också ha samtyckt till den mängd våld som är bruklig inom spelets idé. Jareborg menar dock att endast samtycke inte räcker till att motivera en ökad ansvarsfrihet vid sportutövning.⁴⁶ Det rör det sig om samtycke kopplat till social adekvans. Anledningen till detta är att om det endast vore aktuellt att tillämpa samtycke enligt BrB 24 kap. 7§ på våld vid

⁴³ Asp, Petter m.fl. 2013, s. 256; SOU 2003:024 s. 78.

⁴⁴ Prop 1993/94:130, s. 40 f.

⁴⁵ Prop 1993/94:130, s. 40 f.

⁴⁶ Jareborg, Nils, 1994, s. 185f.

idrottsutövande, så skulle vissa situationer bestraffas, situationer där det vore önskvärt att ansvarsfrihet kunde beviljas. Tanken kan sammanfattas på följande sätt: *”Under förutsättning att det rör sig om frivilligt deltagande i utövningen av sport, lek e.dyl., är alla gärningar, som angivits icke innebära ett otillåtet risktagande, dvs. sådana gärningar som med beaktande av spelets regler och idé är att betrakta som tillåtna risktaganden, också i sig att anse som socialadekvata.”*⁴⁷

3.3.1 Social adekvans

Social adekvans är en så kallad oskriven ansvarsfrihetsgrund. Domstolarna har alltså en viss möjlighet att anse en straffbelagd gärning vara laglig, trots att lagstöd för detta saknas. Social adekvans tillhandahåller ett medel att rädda systemet från fällande domslut där det framstår som orimligt eller oavsiktligt att döma någon till ansvar. Ofta rör det sig om en intressekollision, där intresset att lagföra rimligen borde få stå tillbaka, som inte kan avgöras på ett tillfredsställande sätt med stöd av de skrivna ansvarsfrihetsgrunderna.⁴⁸

3.3.2 Praxis – våld vid idrottsutövande

NJA 1957 C 676. Under en ishockeymatch har en spelare slagit en annan spelare i huvudet med sin klubba och anklagades för att ha gjort så uppsåtligen. Motståndaren åsamkades lindrigare hjärnskakning. Den tilltalade hävdade till sitt försvar att han försökt träffa pucken men istället oavsiktligt träffat målsägandens huvud då denne låg på isen. Målsäganden var dock klar i sin ståndpunkt där han ansåg att den misstänkte ej skulle åtalas för händelsen. Domstolen gick emellertid på domarens uppgift-er om att pucken befunnit sig långt därifrån, och drog då slutsatsen att slaget mot huvudet varit uppsåtligt. Spelaren dömdes därmed för ringa misshandel. HovR anförde:

*”Med hänsyn till spelets natur har varje spelare att räkna med en hårdhänt behandling och möjligheten av att erhålla slag och ådraga skador. Emellertid är det uppenbart, att en spelare, sedan han fullgjort en uppgift i spelet och detsamma redan pågår på annan plats på banan, icke skall riskera att bli utsatt för våld av motspelare”.*⁴⁹

⁴⁷ Asp, Petter m.fl. 2013, s. 256.

⁴⁸ Asp, Petter m.fl. 2013, s. 254ff.; Jareborg, Nils, 1994, s. 185f.

⁴⁹ NJA 1957 C 676.

NJA 1974 s. 585. Åtta pojkar i åldrarna 7-13 år fördelade i två lag utförde bollspel med klubbor fram emot kvällen på ett gårdsplan. Det var inte första gången de spelade tillsammans utan brukade göra så under vintrarna. Under spelets gång träffar en av killarna en av de andra i det ena ögat vars syn till följd av detta fördärvas. HD kom fram till att trots att spelet i sig innefattat många lekmoment skall spelet betraktas som sport. Alla spelarna har frivilligt deltagit i spelet och samtyckt till de risker som är normalt förenade med denna typ av spel. Åtalet ogillades.⁵⁰

RH 2011:62. Misshandel under en fotbollsmatch. HovR anför i sina domskäl att ju närmre handlingen ligger den aktuella idrottens idé, desto större är möjligheterna till under hänvisning godta svårare misshandel än vad som i allmänhet är accepterat. I detta fall har våldet skett på en helt annan del av planen än där spelet med boll ägt rum och har således inte varit ett led i spelet fotboll eller dess idé. Spelare A utdelade ett knytnävsslag eller en armbåge i spelare B:s ansikte. Detta våld medförde bland annat fraktur på näsbenet. I detta fall har HovR bedömt spelare A:s våldsutövning som *”relativt allvarlig”*. Vidare har det framkommit att handlingen i sig *”inte föregåtts av någon provokation”*. Detta tillsammans ledde till en dom för misshandel av normalgraden.⁵¹

RH 2012:56. Under en innebandymatch har en person (A) slagit en annan person (B) med en innebandyklubba över brösttrakten vilken har åsamkat denne smärta. B bestämde sig sedan för att skalla A i huvudet. A har då åsamkats kraftig smärta och en sårskada. När det kommer till slaget med innebandyklubban kommer HovR fram till att *”den som deltar i en sport som innebandy måste ha en beredskap för att skador som blåmärken kan uppstå, t.ex. på grund av ett ofrivilligt slag med en motspelares klubba”*. Men det slag som utdelats i det specifika fallet går enligt HovR utöver de gränser som B får anses ha samtyckt till genom sitt deltagande i spelet. A dömdes därför för ringa misshandel. HovR bedömde även den efterföljande skallningen, där de inte ansåg att ett samtycke förelegat hos B. Våldet som

⁵⁰ NJA 1974 s. 585.

⁵¹ RH 2011:62.

skallningen medför är inte på något sätt förenligt med innebandyns idé. Han dömdes därför för misshandel av normalgraden.⁵²

B145-15 Värmlands Tingsrätt (2015-06-18). Det var i en träningsmatch mellan två lag när en fotbollsspelare (A) sparkade en motståndare (B) på benet med grovt benbrott som följd. Åklagaren ansåg att A uppsåtligen sparkat för att skada B. Den tilltalade erkände sparken men förnekade att den skett uppsåtligt. A ansåg att det hänt vid en närkampssituation som är normal för fotbollen. Emellertid fann inte tingsrätten i utredningen anledning att bortse från den A:s redogörelse och åtalet ogillades.⁵³

4. Analys och slutsats

4.1 Samtyckets utveckling

Efter att ha undersökt processen från lagförslag till kodifierad lag under hela 1900-talet är min bestämda uppfattning att samtyckets betydelse i form av ansvarsfrihetsgrund i det stora hela varit densamma. Det framgår tämligen klart att samtyckets grundtanke från den romerska rätten "*volenti non fit iniuria*" står sig än idag stark, fast med lite fler restriktioner och förutsättningar som byggts upp runt omkring. Under processens gång har det mellan förslagen förekommit flera likheter men även skillnader vad gäller samtyckets utveckling.

Grundbulten för att ett samtycke skall kunna ha verkan som ansvarsbefriande är att de olika kraven som ställts upp för giltigt samtycke ligger för handen. Dessa krav har både blivit allt tydligare men även fler under årens lopp. Förslagen från åren 1923 och 1953 visade i huvudsak på ett överensstämmande ställningstagande kring denna fråga, det vill säga att samtycket skulle ha avgivits frivilligt utan yttre påtryckningar av den som skulle utsättas för handlingen samt att det lämnades med insikt. Det var inte förrän i betänkandet från år 1988 som ytterligare tre kriterier tillkom. Dessa kriterier klargjordes i propositionen från år 1993/94. Kriterierna som här avsågs var att samtycket skulle vara allvarligt menat, lämnat av en person som var behörig att råda över det ifrågavarande intresset samt någon som förstod samtyckets innebörd.

⁵² RH 2012:56.

⁵³ B145-15 Värmlands Tingsrätt (2015-06-18).

På så vis går härigenom att påvisa det faktum att samtycket har förändrats i en viss utsträckning vad gäller förutsättningar för giltigt samtycke.

Om vi istället ser till samtycke som lämnats i efterhand har ställningstagandet stått stadigt stilla under århundradet som gått. Samtycket skall existera vid tidpunkten för handlingens genomförande och kan inte lagligen lämnas därefter. Vad gäller återkallande av tidigare lämnat samtycke har även där åsikten varit sig lik förslagen emellan. Samtyckets ansvarsbefriande verkan gäller allenast den person som lämnat sitt medgivande. Däremot kan ett sådant medgivande inte utesluta att ett brott mot allmänheten aktualiserats. Denna grundtanke föreslogs redan i 1923 års betänkande och står sig stadigt än idag.

Ett område som däremot har skiljt sig är vart gränsen för samtycket bör dras. Vid åren 1923 och 1953 hade samtycke ingen ansvarsbefriande verkan vid svår misshandel eller dödande. Gränsen som uppdrogs i 1953 års förslag var just den mellan lindrig och svår misshandel. Vid slutbetänkandet år 1988 och i propositionen 1993/94 drogs istället gränsen mellan ringa och normalgraden av misshandel. Det är även denna gräns som vi idag utgår från när vi ser till om samtycket kan verka ansvarsbefriande. Gränsen har med andra ord stramats åt något. Däremot kvarstår ovissheten kring var den absoluta gränsen går. Vad gäller samtycke till dödande diskuterades detta redan år 1953 om det kunde leda till straffrihet vid vissa undantagsfall, som till exempel att en närstående var obotligt sjuk. Emellertid ledde det ingenvart. Däremot i förslaget från år 1988 godkändes samtycke till uppsåtligt dödande i ytterst ovanliga undantagssituationer. Detta tillbakavisades dock i den efterföljande propositionen. Där bedömdes reglerna om straffreducering i 29 kap. BrB vara tillfredsställande.

4.2 Samtyckets gränsdragning vid idrottsvåld

Varje människa har en fundamental självbestämmanderätt över sin egen rättssfär och de handlingar denne ter sig utföra. Jämsides med individens självbestämmanderätt har staten en skyldighet att, i den mån den kan, värna om sina invånare och motverka att de utsätter sig för farligheter. Det är också denna tankegång som genomsyrat svensk rätt i och med samtyckesbestämmelsen.

I många sporter utsätter sig människan för någon form av fysisk kontakt som kan leda till skada både för en själv eller en motspelare. Den fysiska kontakten kan variera och således också skadorna. De olika sporterna har sina egna regelverk och sina egna idéer kring hur spelet skall spelas. När man deltar i en sport har man med sitt deltagande samtyckt till en viss mängd våld som ligger inom spelets natur och spelets idé. Våld som ter sig gå utöver vad som vanligen ansetts vara normalt, straffas ofta med den specifika sportens eget regelverk.

Vad gällande rätt beträffar går gränsen för samtycke mellan lindrig och normalgraden av misshandel. Men denna gräns tänjs det på en hel del inom idrottens värld. Idrottsutövarna lever i sin egen bubbla av vad som är tillåtet att göra på planen utan att straffrättsligt ansvar uppstår. Diskussionen kring vad en enskild har rätt att göra med sin kropp är kontroversiell, både i samhället i stort som på idrottsplanen i smått. En del menar att det inte är någonting som staten har att göra med, medan andra anser att staten bör bli mer ingripande. Gränsen för vad en individ kan samtycka till är svår att dra och då framför allt vid situationer som rör våld och skador på en idrottsplan. Hur långt sträcker sig egentligen samtycket av ett deltagande i till exempel en ishockeymatch eller en boxningsmatch? I kampsporter överstiger skadorna inte sällan gränsen för vad som enligt brottsbalken är att se som ringa misshandel eller även normalgraden av densamma. Men det är inte bara skadans grad som skall beaktas utan även gärningens syfte.

En tackling som leder till en skada på ishockeyrinken behöver inte vara ojuste. Det kan likväl handla om att motspelaren inte är beredd på att tacklingen skall komma eller att den helt enkelt tar olyckligt. I många sporter går det fort och att kunna be utövarna ha full kontroll över minsta möjliga aktion är inte rimligt. Likaledes kan spelarna inte heller tänkas ha full kontroll över sina motspelares aktioner. Det är därför som handlingar som faller inom spelets idé är accepterade även om de kan tänkas motsvara en högre grad av misshandel exempelvis. En fotbollsspelare måste genom en tackling få försöka återta bollen från sin motspelare utan att bli åtalad för misshandel för att till exempel ha sparkat ner densamma. Vidare går boxning ut på att deltagarna uppsåtligt försöker misshandla varandra och vinna matchen antingen på knock-out eller via domarpoäng. Skulle sporten ha samma gränsdragning rakt igenom är det många sporter som idag inte hade kunnat utövas eller där spelets idé

hade fått ändras markant. Sedan finns det grova övertramp och det är dem man både från samhällets sida, men även från sportens sida vill bli av med.

I de flesta fall nöjer sig sportförbunden att själva bestraffa den skyldiga utövaren och staten låter det passera därhän. Men någonstans måste en gräns dras upp, även om den må vara svår att precisera till perfektion. Utgångspunkten blir istället att se från sport till sport och vad som vanligen hör därtill.

Om vi ser till den i texten tidigare presenterade praxisen på området framgår det tydligare i vissa idrotter vad som absolut inte är accepterat. Vid fotbollen presenterades två typer av fall, det ena avsåg ett knytnävsslag eller en armbåge och det andra en spark. Det första fallet renderade i en fällande dom medan sparken friades. Fotboll spelas med fötterna och därför kan det sägas ligga mer inom spelets idé att bli nedsparkad än nedslagen. I fall ett framgick det tydligt att våldet skett på en annan del av planen än vad spelet hade gjort. Likaså var fallet under en ishockeymatch när en spelare slog en motspelare i huvudet med sin klubba. Därför kan slutsatsen här dras att gärningen skett på en annan del av planen än var spelet befunnit sig är en väldigt stor förutsättning för att en handling över huvud taget skall kunna leda till ett åtal.

4.3 Slutsats

Det har härigenom bevisat sig svårt att kunna dra en gräns för hur långt en samtyckesbestämmelse kan tänkas räcka på en idrottsplan. Det skall till ett högst ovanligt övertramp av regelverket för att ens diskussionen om att en brottslig gärning begåtts skall lyftas. En händelse som kan vara oacceptabel i ett idrottssammanhang, är acceptabel i ett annat. En bedömning måste göras från fall till fall där beslutsfattarna tittar på vad som normalt brukar ske i de aktuella sporterna. Även om skadan må nå upp till en viss grad, är chansen stor att fallet ogillas på grund av bristande uppsåt. Det finns idag i stort sett inga fall som handlar om tacklingar eller andra inslag som kan anses tillhöra spelet utan knytnävsslag, armbågar och skallningar, det vill säga aktioner bortom spelets vedertagna idé. Vad som emellertid är klart är att sker övergreppet på en annan del av planen än där spelet befunnit sig är möjligheten större till åtal. Våldet har genom historien ökat och är idag mer utbrett. Vi har fler utövare och fler former av kampsporter vilka alla har lett till denna

utveckling. Samhället har varit en bidragande orsak till utvecklingen och därför har acceptansnivån även lagts på en nivå som gör att sporterna skall gå att utföra på det sätt som förbunden önskar. Ur ett rättshistoriskt perspektiv ter det sig som uppenbart att grövre våld idag är mer accepterat på en idrottsplan än tidigare.

5. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Källor

Tryckta källor

Statens offentliga utredningar

SOU 1923:9 Förslag till Strafflag

SOU 1953:14 Förslag till Brottsbalk

SOU 1988:7 Frihet från ansvar, om legalitetsprincipen och om allmänna grunder för ansvarsfrihet

SOU 2003:024 Kampidrott i fokus

SOU 2008:59 Föreningsfostran och tävlingsfostran

Propositioner

Prop. 1993/94:130 Ändringar i brottsbalken m.m.

Rättsfallsförteckning

NJA 1957 C 676

NJA 1974 s. 585

NJA 1993 s. 553

NJA 1999 s. 460

RH 2011:62

RH 2012:56

Värmlands tingsrätt, mål B 145-15 (2015-06-18)

Ishockeyförbundets disciplinnämnd

Ärenden: 172-14/15 (Johanneshov 2015-04-15)

Litteratur

Agell, Anders: *Samtycke och risktagande*, 1:a upplagan, Stockholm 1962.

Asp, Petter & Ullväng, Magnus (medförfattare Jareborg, Nils): *Kriminalrättens grunder*, 2:a omarbetade upplagan, Uppsala 2013.

Bengtsson, Bertil: *Skadestånd vid sport, lek och sällskapsliv*, 1:a upplagan, Stockholm 1962.

Jareborg, Nils: *Straffrättens ansvarslära*, 1:a upplagan, Uppsala 1994.

Elektroniska källor

Brott, Nationalencyklopedin, hämtad den 30 november 2015 från:

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/brotten>